

META-KODEKS ETYCZNY

*Przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne
Ateny, lipiec 1995
Poprawiony przez Zgromadzenie Ogólne
Granada, lipiec 2005*

1. Preambuła

Psychologowie prowadzą badania naukowe tworząc opartą na nich wiarygodną i rzetelną wiedzę. Wiedzę tę wykorzystują do wyjaśniania procesów psychicznych i zachowania ludzi w różnych kontekstach. Pełnią swoje role zawodowe w wielu dziedzinach takich jak : badania naukowe, edukacja, diagnoza, terapia, konsultacja, czy orzecznictwo sądowe.

Starają się też pomagać w rozwoju społecznie użytecznych kompetentnych ocen w wyborów dotyczących ludzkiego zachowania. Dążą do wykorzystania wiedzy psychologicznej do poprawy kondycji jednostki i społeczeństwa.

Europejska Federacja Towarzystw Psychologicznych (European Federation of Psychologists Associations) jest odpowiedzialna za zapewnienie, by kodeksy etyczne stowarzyszeń członkowskich były zgodne z poniższymi podstawowymi zasadami. Zasady te mają zapewnić ogólną filozofię działania i dostarczyć wskazówek obejmujących wszystkie sytuacje, z jakimi stykają się psychologowie wykonując zawód.

Stowarzyszenia krajowe powinny zobowiązywać swoich członków do stałego rozwoju wrażliwości i świadomości etycznej wspierając członków poprzez służące temu szkolenia. Stowarzyszenia krajowe powinny udzielać członkom konsultacji i wsparcia w kwestiach etycznych.

EFPA formułuje następujące zalecenia co do treści kodeksów etycznych stowarzyszeń członkowskich:

- Kodeks etyczny Stowarzyszenia powinien obejmować wszystkie aspekty zawodowych działań jego członków.
- Zalecenia dotyczące treści kodeksów etycznych powinno się czytać łącznie z Zasadami Etycznymi EFPA
- Kodeksy etyczne Stowarzyszeń członkowskich powinny opierać się na Zasadach Etycznych sformułowanych poniżej i nie mogą pozostawać z nimi w sprzeczności.
- Stowarzyszenia krajowe powinny posiadać procedury służące rozpatrywaniu skarg na swoich członków, a także procedury mediacyjne, korygujące i dyscyplinarne uwzględniające rodzaj i wagę skargi.

2. *Zasady etyczne*

2.1 *Poszanowanie praw i godności osoby ludzkiej*

Psychologowie uznają i propagują fundamentalne, podstawowe prawa człowieka. Darzą każdego człowieka szacunkiem, wspierają jego godność i uznają wartość. Szanują prawa jednostki do prywatności, poufności, samostanowienia i autonomii, wraz z innymi zawodowymi zobowiązaniami psychologa i z prawem.

2.2 *Kompetencje*

Psychologowie starają się zapewniać i zachowywać wysokie standardy kompetencji w swojej pracy. Umieją rozpoznać granice swoich kompetencji i ograniczenia swojej wiedzy fachowej. Świadczą tylko takie usługi i stosują tylko takie techniki, do których upoważnia ich wykształcenie, praktyka lub doświadczenie.

2.3 *Odpowiedzialność*

Psychologowie są świadomi zawodowej i naukowej odpowiedzialności względem swoich klientów, społeczności lokalnej i społeczeństwa w którym pracują i żyją. Psychologowie unikają wyrządzania szkody i są odpowiedzialni za swoje działania, i w miarę możliwości upewniają się, czy ich usługi nie są nadużywane.

2.4 *Integralność*

Psychologowie starają się zachowywać integralność w nauce, nauczaniu i praktyce psychologicznej. W działaniach tych psychologowie są rzetelni, uczciwi i pełni szacunku wobec innych. Pokazują na czym polega ich rola w konkretnej sytuacji zawodowej oraz próbują właściwie ją wypełniać.

3. Zawartość Kodeksów Etycznych Stowarzyszeń Członkowskich

W niniejszym Meta-kodeksie termin „**klient**” odnosi się do każdej osoby, pacjenta, a także osób pozostających z psychologiem w relacji zawodowej oraz organizacji, z którymi psycholog ma relacje zawodowe, w tym relacje pośrednie.

Zawodowe kodeksy etyczne psychologów muszą uwzględniać co następuje:

- Zawodowe postępowanie psychologów musi być rozpatrywane w ramach ich roli zawodowej, określonej przez relację zawodową.
- Nierówności w zakresie wiedzy a także przewagi zawsze wpływają na relacje zawodowe psychologów z klientami i kolegami.
- Im większa nierówność w relacji zawodowej i im większa zależność klientów, tym większą odpowiedzialność ponosi zawodowy psycholog.
- Odpowiedzialność psychologa musi być rozpatrywana w kontekście relacji zawodowej.

Współzależność czterech zasad

Należy pamiętać, że zawsze istnieją silne wzajemne powiązania między czterema podstawowymi zasadami etycznymi.

Dla psychologów oznacza to, że rozwiązywanie kwestii lub dylematów etycznych wymaga refleksji, a często rozmowy z klientami i kolegami, uwzględniającej wagę poszczególnych zasad etycznych. Podejmowanie decyzji i działań jest konieczne, nawet jeśli jakieś kwestie pozostają sporne.

3.1. Poszanowanie praw i godności osoby ludzkiej

3.1.1 Ogólny szacunek to:

- a) Szacunek dla wiedzy, intuicji, doświadczenia i specjalistycznej wiedzy klientów, stron trzecich, kolegów, studentów i ogółu społeczeństwa.
- b) Świadomość różnic indywidualnych, kulturowych i różnic związanych z pełnionymi rolami, w tym różnic związanych z niepełnosprawnością, płcią, orientacją seksualną, rasą, pochodzeniem etnicznym, narodowością, wiekiem, religią, językiem i pozycją społecznoekonomiczną.
- c) Unikanie praktyk, które są wynikiem uprzedzeń i mogą prowadzić do dyskryminacji.

3.1.2. Prywatność i poufność

- a) Ograniczenie się do poszukiwania i przekazywania tylko tych informacji, które są potrzebne z punktu widzenia celu zawodowego.
- b) Właściwe przechowywanie dokumentacji zawierającej informacje i zapisy w dowolnej formie tak, aby zapewnić ich poufność, w tym stosowanie należytych zabezpieczeń, by dane miały charakter anonimowy, jeśli sytuacja tego wymaga, i udostępnianie materiałów tylko tym osobom, które z uzasadnionych powodów powinny je znać.
- c) Obowiązek poinformowania klientów i innych osób, z którymi pozostaje się w relacji zawodowej, o prawnych ograniczeniach dotyczących zachowania poufności.
- d) Obowiązek, by w przypadku, gdy system prawny wymaga ujawnienia informacji, ograniczyć się do ujawnienia wyłącznie tych informacji, które są istotne dla sprawy.
- e) Świadomość potencjalnego konfliktu między zasadą poufności a obowiązkiem ochrony klienta lub znaczącej strony trzeciej.
- f) Świadomość, że klient ma prawo dostępu do materiałów i zapisów, które go dotyczą, oraz do uzyskania koniecznej pomocy i konsultacji, co oznacza obowiązek dostarczenia mu stosownych i wyczerpujących informacji i służenia jego dobrze pojętemu interesowi, oraz świadomość, że prawo to rozciąga się na osoby, które pozostają w innego rodzaju relacji zawodowej z psychologiem, np. biorą udział w badaniach naukowych.
- g) Przechowywanie danych i pisanie raportów w taki sposób, by ich dostępność dla klienta nie narażała na szwank poufnego charakteru informacji dotyczących innych osób.

3.1.3. Świadoma i dobrowolna zgoda

- a) Wyjaśnianie i omawianie profesjonalnych działań, procedur i możliwych konsekwencji działań psychologa, którego celem jest upewnienie się, że klient udziela świadomej zgody przed i w trakcie interwencji psychologicznej.
- b) Wyjaśnianie klientom procedur dotyczących przechowywania dokumentacji, zapisów i przedstawiania raportów.
- c) Świadomość, że klientów może być kilku, i że mogą to być klienci pierwszego i drugiego planu, mający różne relacje zawodowe z psychologiem, dla którego ta sytuacja oznacza szereg różnych obowiązków.

3.1.4. Samostanowienie klientów

- a) Maksymalizowanie autonomii i samostanowienia klienta, w tym poszanowanie ogólnego prawa do wejścia w relację zawodową z psychologiem i do zakończenia tej relacji. Świadomość, że zasada autonomii powinna być równoważona przez zależność od innych w przypadku wspólnych działań.
- b) Określenie granic samostanowienia przy uwzględnieniu takich czynników jak wiek rozwojowy klienta, zdrowie psychiczne oraz ograniczenia nałożone przez postępowanie sądowe.

3.2. Kompetencje

3.2.1 Świadomość etyczna

Obowiązek dobrej znajomości zasad etycznych, w tym Kodeksu Etycznego włączenia kwestii etycznych w praktykę zawodową.

3.2.2 Granice kompetencji

Obowiązek praktykowania w granicach kompetencji wynikających z wykształcenia, praktyki i doświadczenia.

3.2.3 Granice procedur

- a) Świadomość ograniczeń procedur dla konkretnych zadań, i ograniczeń wniosków jakie można wyprowadzać w różnych warunkach i dla różnych celów.
- b) Obowiązek praktyki zawodowej tylko w ramach istniejących teorii i metod, oraz konieczność znajomości najważniejszych kierunków rozwoju swojej dyscypliny.
- c) Obowiązek poszukiwania równowagi między potrzebą zachowania ostrożności w stosowaniu nowych metod a świadomością, że nieustannie pojawiają się nowe obszary praktyki i nowe metody, i że jest to zjawisko pozytywne.

3.2.4 Stały rozwój

Obowiązek stałego rozwoju zawodowego.

3.2.5 Niezdolność

Obowiązek zaprzestania praktyki zawodowej jeśli zdolność osądu zostaje nadwątlona, także przez problemy o charakterze przejściowym.

3.3 Odpowiedzialność

3.3.1. Ogólna odpowiedzialność psychologa

- a) Za jakość i skutki swojej działalności zawodowej.
- b) Za dobre imię zawodu psychologa.

3.3.2. Propagowanie wysokich standardów

Propagowanie i utrzymywanie wysokich standardów działalności naukowej i praktycznej, i prowadzenie jej zgodnie z Kodeksem Etycznym.

3.3.3. Unikanie wyrządzania szkody

a) Unikanie nadużywania wiedzy i umiejętności psychologicznych, minimalizowanie dających się przewidzieć i nieuchronnych szkód.

b) Świadomość potrzeby zachowania szczególnej ostrożności w toku badań naukowych lub w procesie oceny osób, które nie udzieliły zgody.

3.3.4. Ciągłość opieki

a) Poczucie się do odpowiedzialności za niezbędną ciągłość opieki psychologicznej nad klientami, w tym za współpracę z innymi specjalistami, i za podjęcie odpowiednich działań, kiedy zachodzi konieczność zawieszenia lub zakończenia swojego zaangażowania zawodowego.

b) Odpowiedzialność za klienta po formalnym zakończeniu relacji zawodowej.

3.3.5. Rozszerzona odpowiedzialność

Wzięcie na siebie ogólnej odpowiedzialności za działania naukowe i praktyczne, w tym za standardy etyczne osób podległych - pracowników, asystentów, osób będących pod superwizją i studentów.

3.3.6. Rozwiązywanie dylematów

Świadomość, że zdarzają się dylematy etyczne i że na psychologu spoczywa odpowiedzialność za dostrzeganie i wyjaśnianie takich dylematów dzięki konsultacji z kolegami i krajowym Stowarzyszeniem, oraz za poinformowanie odpowiednich osób o wymaganiach Kodeksu Etycznego.

3.4 Integralność

3.4.1 Świadomość ograniczeń zawodowych

Obowiązek dostrzegania własnych ograniczeń osobistych i zawodowych, zalecenie, by w trudnych sytuacjach korzystać ze specjalistycznej pomocy i wsparcia.

3.4.2 Uczciwość i rzetelność

a) Rzetelność w przedstawianiu kwalifikacji, wykształcenia, doświadczenia, kompetencji i afiliacji.

b) Rzetelność w przedstawianiu wiedzy, obowiązek dostrzegania i nie ukrywania alternatywnych hipotez, dowodów lub wyjaśnień.

c) Uczciwość i dokładność w odniesieniu do wszelkich finansowych konsekwencji relacji zawodowej.

d) Uznawanie potrzeby rzetelności i obiektywizmu oraz ograniczeń wniosków i opinii formułowanych w profesjonalnych raportach i wypowiedziach.

3.4.3. Szczerłość i otwartość

a) Ogólny obowiązek przekazywania informacji i unikania kłamstwa w badaniach naukowych i praktyce zawodowej.

b) Obowiązek nie ukrywania informacji i nie odwoływania się do chwilowych kłamstw, jeżeli dostępne są alternatywne procedury. Jeżeli kłamstwo miało miejsce, istnieje obowiązek poinformowania o nim i odbudowania zaufania.

3.4.4. Konflikt interesów i eksploatacja

a) Świadomość problemów, które mogą wynikać z podwójnych powiązań i obowiązek unikania takich sytuacji podwójnych relacji, które zmniejszają niezbędny dystans zawodowy, mogą prowadzić do konfliktu interesów lub wykorzystywania klienta.

b) Zakaz wykorzystywania kontaktu zawodowego do przyszłych osobistych, religijnych, politycznych lub ideologicznych interesów.

c) Świadomość tego, że konflikt interesów i nierównowaga sił w relacji zawodowej mogą istnieć także po formalnym zakończeniu relacji, i że nadal może obowiązywać odpowiedzialność zawodowa.

3.4.5 Działalność kolegów

Obowiązek przekazywania uzasadnionych uwag krytycznych dotyczących zawodowej działalności kolegów i obowiązek powiadamiania kolegów, a w razie potrzeby także odpowiednich stowarzyszeń zawodowych i władz, jeśli istnieje podejrzenie, że doszło do nieetycznego działania.